

INUIT ATAQATIGIIT

INATSISARTUNI

25. marts 2015
UPA 2015/99
Aaja Ch. Larsen

Imm. 99

Angajoqqaatut akisussaassuseqarneq pillugu inatsisip Kalaallit Nunaannut atuutilersinneqarnera pillugu Peqqussummut, Angajoqqaatut oqartussaassuseqarnermut aalajangiinerit il.il. nunani tamalaani atortussanngortinnissaat pillugit inatsisip Kalaallit Nunaanni atuutilersinnissaat pillugu Peqqussummut, Kalaallit Nunaannut oqartussaassutsimut inatsisip allanngortinnissaa pillugu inatsimmut, Aappariilersarnerup inatsisitigut sunniutai pillugit inatsisip Kalaallit Nunaanni atuutilersinneqarnera pillugu inatsimmut, Kalaallit Nunaannut eqqartuussisarneq pillugu inatsimmut aamma Kalaallit Nunaannut pinerluttulerinermut inatsimmut, Eqqartuussisarneq pillugu inatsisip allanngortinnissaa pillugu inatsisip Kalaallit Nunaanni atuutilersinnissaa pillugu Peqqussummut, Aappariilersarneq aappariigunnaartarnerlu pillugit inatsisip allanngortinnissaa pillugu inatsimmut kiisalu inatsisinut assigiinngitsunut Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat isumaqataanissaat pillugu Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.
(Pinngortitamut, Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoq)

Imm. 100

Aappariilersarneq aappariigunnaartarnerlu pillugu inatsisip allanngortinnissaa pillugu inatsisip ilaata Kalaallit Nunaannut atuutilersinneqarnera pillugu Peqqussummut, aappariinnerup inatsisitigut sunniuteqarnera pillugu inatsimmut aamma eqqartuussisarneq pillugu inatsimmut aamma nalunaarsukkamik inooqatigiinneq pillugu inatsisip atorunnaarsinneqarneranut Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat isumaqataanissaat pillugu Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.

(Inuit marluk suaassuseqatigiit akornanni aappariilersarnerup kingunerisaanik nalunaarsukkamik aappariilersarneq pillugu inatsit pillugu peqqussutip atorunnaarsinneqarnera).

(Pinngortitamut, Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoq)

Imm. 101

Meeqqat illersorneqarnissaat pillugu Haagerimi isumaqatigiissut pillugu inatsisip Kalaallit Nunaanni atuutilersinneqarnera pillugu Peqqussummut Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat isumaqataanissaat pillugu Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut.

(Pinngortitamut, Avatangiisinut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoq)

Naalagaaffiit Peqatigiit Meeqqat pillugit Isumaqatigiissutaanni naalakkersuinikkut tapersorsorneqarluartumi meeqqat angajoqqaaminnik - anaanaappat ataataappallunniit - takunnittarnissaat tunngaviumik inuttut pisinnaatitaaffittut isigineqarpoq. Naalagaaffit Peqatigiit meeqqat pillugit Isumaqatigiissutaanni pisinnaatitaaffiit taakkartorneqartut meeqqat namminneq ulluinarni misigisartagaannit allaanerungaartarput. Ilarpassui anaanaminnut ataataminnunniit attaveqarneq ajorput. Tamanna meeqqat angajoqqaajusullu ilaannit kissaatigineqartunut akerliusumik pisarpoq. Taamaammatt atuutsitsilernissanut siunnersuutigineqartut pimoorullugit suliarivagut, siunertaasumullu - tassaasoq meeqqat ataasiakkaat meeqqallu angajoqqaavisa atugaat pitsanngorsarniarlugit suliniuteqarnissaq - attuumassuteqartut tamarmik qulaajarneqarnissaat kissaatigalugu.

Meeqqanut inatsisitigut innarlitsaalisaaneq taamatut atuutsitsilernissanik siunnersuutigineqartuni sukaterneqartoq takusinnaavarput. Taamaalilluni nunatsinni inatsiseqarnikkut akuulernissaat, pisinnaatitaaffiillu amerlanerusut inatsisitigut qulakkeerneqarnissaat nuannaarutissaavoq.

Isumaqarpuguttaaq meeqqat tusarniaavigineqarsinnaanerminnut periarfissaat annertusineqasammat aammalu avoqqaarlersinnaatitaaneq atorunnaarsivinneqartussaammat nuannaarutissaalluortoq. Tamanna ersarissumik pitsanngorsaataavoq tapersorsorluartariaqarlunilu. Tassuunatigut meeqqat inatsisitigut innarlitsaalisaanerat sukaterneqarpoq. Meeqqat illersornissat pillugu Haager-imi isumaqatigiissut atuutilersussaammat aamma iluaraarput. Kiisalu suaasuseqatigiit kiisami katissinnaalissammata pissusissamisoortut isigilluinnarlugu nuannaarutigearput.

Kisianni - kisiannertaqarpormi: Innuttaasut meeraappata inersimasuuppataluunnit pisinnaatitaaffii qulakkiisagutsigik aamma eqqarsaatigisariaqartutut isigisatsinnik arlalitsigut nangaassuteqarpugut ilassutissaqarlutalu.

Inatsiseqarnermi amigaateqarpoq. Angajoqqaat meeqqap inunngornerani averusersimasut imaluunniit meeqqap inunngornissaa sioqqullugu inooqatigiissimangitsut angajoqqaatut ingerlaannartumik pisinnaatitaaffeqartitaanngillat. Toqqammavissaq tassaasariaqarpoq angajoqqaajusut marluullutik - anaanaaguni ataataagunilluunniit - qitornaminnik isumaginnisinnaanersut meeqqallu pisariaqartitaanik tunniussisinnaanersut. Tamanna angajoqqaajusut suaassusiannit pingaarnerusariaqarpoq. Isumaqarpugut tamanna ullutsinnut naleqqutitngitsoq, isumaqarpugullu angajoqqaajusut marluullutik tunngaviusumik angajoqqaatut pisinnaatitaaffeqartariaqartut. Taamatut inatsimmi amigaateqarneq Meeqqat pillugit Inatsimmik 1963-meersumik nutarterinikkut aqqiivigineqarsinnaavoq, tamassumalu kingorna angajoqqaat - katissimagunik katissimangikkunilluunniit - meeqqap inunngornerani akisusaanermut isumassuiner Mullu uppernarsaammik atsiorderisigut inatsisitigut angajoqqaanngornissaminnut periarfissinneqarsinnaapput.

Meeqqap ilaatinneqarnerani meeqqat pillugit ilisimannittumik peqataasoqartarnissaa qulakkeertariaqarparput, taamaalilluni meeraq pineqartoq angajoqqaajusut akornanni eqqisiviilliornerit eqqorneqannginnissaa anguneqarsinnaammat. Tamannali anguniarlugu qanoq qulakkeerneqassanersoq aalajangivittariaqarparput. Nalunngilarpummi inunnik isumaginninnermut allattoqarfiiit ulapaartitaaqisut, sullissisullu tamarmik suliassaaleqinngeqisut. Tamanna pissutigalugu meeqqap akuutinnissaa ajornakusoorsinnaavoq - imaakkajuttussaammami meeqqanik ilisimannittoq tassaasussaalluni meeraq pineqartoq akuutinneqarnissaminut piareeqqanersoq aalangiisussa. Meeqqap sapinngisamik annertunerpaamik akuutinneqarnissaa qanoq ilillugu qulakkeerneqassava?

Akerleriineq atuutsillugu isumaqatigiissitsiniarnermik neqerooruteqarsinnaaneq innuttaasunut pisinnaatitaaffiusariaqarpoq - periarfissaannaanani. Taamaaliornikkut sularineqartussat pipallannerusumik naammassineqarsinnaassapput, angajoqqaajusullu akornanni isumaqatigiinnissaq qanillattornerusinnaassalluni, tamannalu meeqqanut pineqartunut iluaqutaasussaassaaq.

Ullutsinni eqqartuussiveqarfanni suliassanik isumaginninneq sivirusumik ingerlasarpoq, tamassumalu kinguneranik ataataasut suliassap isumagineqarnissaanik angajoqqaajusut utaqqinerini qitornaminnut attaveqarnerat annaaneqarsinnaasarluni naqqaniillu pisumik sanarfigeqqinneqartariaqarsinnaasarluni. Tamanna meeqqamut toqqissimanangilaq. Piaartumik attaveqatigiinnerup pilersinneqarnissaa pisariaqarpoq, tamannalu akkerliinnermi isumaqatigiissitsiniarnermut ilaasariaqarpoq. Akaareqatigiinnginnermi isumaqatigiissitsiniarneq tassaavoq aqqutissaq pitsaasoq, ullumikkornillu atuuttunit pitsaanerusumik kinguneqartitsisussaalluni. Angajoqqaajusut marluullutik naaperiarfiusinnaasumik ujartuinissamut akisussaaffeqarput, taamatullu angajoqqaajusup aappata qitornaminut pitsaasumik attaveqalernissaa qulakkeertussaallugu. Pingaartinneqarnerpaasussa q tassaasussaavoq meeqqamik qajassuussineq.

Inatsisit naapertorlugit angajoqqat ataatsimoorlutik oqartussaaqataasinnaanerat periarfissinneqarpoq, Naalakkersuisulli siusinnerusukkut tamakkunatigut ingerlanneqartarsimasut isummerfigisariaqarpaat. Siusinnerukkut suliarineqartarsimasut uterfigeqqinnissaannut periarfissaqarpa? Tamanna nalugallarparput, periarfissaangippalli innuttaasut naligiiimmik inissisimasinnaassanngillat - innuttaasullu ilaannut killilersuisuussalluni.

Angajoqqaat nunatsinni illoqarfanni assigiinngitsuni imaluunnit aappaa nunatsinni aappaalu Danmarkimi najugaqartut immikkut isiginiartariaqanngitsutut danskit naalakkersuisuini isumaqarfigineqaraluartoq uagut isumarput naapertorlugu tamanna aamma arajutsinaveersartariaqarpoq. Meeraq nuunneqassappat aalajangeeqataanisamat periarfissiisoqartariaqarpoq, taamatullu sutigut qaqulugu meeqqap angajoqqani tamaasa takusinnaanissaanut ersarissumik aningaasat pisariaqartut piffissarlu periarfissaasoq isigalugit qulakkeerisoqartariaqarluni. Maannakkut tamanna naammaginartumik aaqqiivigineqarsimanngilaq.

Danskisut allassimasoq najoqqutaralugu meeqqat qulinik ukioqalereersimasut angajoqqaatut oqartussaaneq, meeqqap najugaqarfia imalluunniit angajoqqaanik ilaqarsinnaaneq pillugu ataatsimeeqatigiinnissamik noqqaasinnaanerat pillugu Nunatsinni Advokatit siunnersuutaat taperserparput, tamannali matumani atuutitsilernissami eqqaaneqarsimanngilaq. Ersarissumik isumarput tassaavoq nunatsinni pinerluttulerinermi inatsit allannguu-teqartariaqartoq. Taamaalilluni meeraq nunatsinninngaaniit Danmarkimut aallarunneqarpat naalagaaffeqatigiiffiup avataanut aallarussinertut isigineqassaaq, taamaaliornikkullu tamanna pillarneqaataasussatut atuutitlernissaa qulakkeerneqassalluni.

Suiaqatigiit katissinnaalernissaat periarfissaalissamat qamanga pisumik tapersersorparput, taamaattorli Meeqqat pillugit Inatsit aamma Meeqqat sumiginnakkat pillugit aaqqissuusseqqinneq" (Barnets Reform) atuutitsilersinernut atatillugu ilanngunneqanngimmata eqqumii-gilaarparput. Taakku tassaapput maannakkut sammisatsinnut attuumassuteqarlunnartut.

Meeqqat pillugit Inatsit ilanngukkaanni aapparisanik nalunaarsuineq nikanarsaataallunilu ullutsinnut naleqqutinngitsumik akisussaaneermi isumassuinermillu uppernarsaammik atuilluni nutarterneqarsinnaavoq anaanaaqataasunut aamma inissinnissamat periarfissiissalluni.

Taamaalillunilu aappaariit suaassuseqatigiit kinaasusersiorneqassapput, nunatsinnilu qitornavissiartaarnermut inatsimmut ilaatinneqassallutik, Danmarkimili tamanna Meeqqat pillugit Inatsimmi ilaatinneqarluni. Taamatuttaaq isumaqarpugut Meeqqat sumiginnakkat pillugit aaqqissuusseqqinneq (Barnets Reform) uagut nammineq inatsisiliatsinni assigiinngitsutigut pisinnaatitaaffiliisoq, soorlu Naalagaaffiit Peqatigiinni Meeqqat pillugit Isumaqatigiissummi aamma taamaattoq. Taamaaliornikkut meeqqat inatsisitigut inissimanerat sukaterneqassaaq, minnerunngitsumillu inuiaqatigiinni navianartorsiornerpaat eqqarsaatigineqarlutik.

Matumani pineqartut pillugit danskit naalakkersuisuinut piumasaqaateqarnissamat partiit allat peqataarusunnissat neriutigaarput.

Avoqqaarlarsinnaatitaanerup atorunnaarsinneqarnissaa eqqarsaatigalugu meeqqat inuusuttullu ilaqtaminnit persuttaanernik isiginnittutut imaluunnit namminneq ilaqtariit iluini persuttaanerni attugaasimasutut pissusissamisoorlumik ikiorserneqarnissaat Naalakkersuisunit qulakkeerneqartariaqartoq isumaqarpugut. Aamma tamanna innuttaasut atugaasa tungaannit isiginiarneqarnissaa pisariaqarpoq. Tamannali persuttaanernut periuseqarniarnermi Naalakkersuisunit isumagineqarsimaneera takusinnaanngilarput.

Atuutitsilernerni suliarisassavut eqqarsaatigalugit naggasiullugu oqaatigissavarput danskit inatsisaat nunatsinni pissutsinut naleqqussagaanngitsut nalilersorluartariaqalerlugit isumaqarpugut, siunissamilu nunatsinnut tunngasunik inatsiliornerminni nunatsinnut naleqquttunik inatsisiliortaqqullugit danskit naalakkersuisui Naalakkersuisunit piumasaqarfigineqassasut kissaatigaarput. Tamanna partiinit tamanit tapersorneqarnissaa kissaatigissavarput.